

ACC. N:R M. 10185: 1-6.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Annette Lomestam
Härad: Frosta Adress: Äspinge
Socken: Ö. Äspinge Berättat av:
Uppteckningsår: 1946 Född år 1881 i Ö. Äspinge

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Frägelista 72

N. M. 72.

Idatendern och dess Märkesdagar.

Almanackan

Årets indelning

Naturmärken

Märkesdagar.

Almanackan. I allt mitt minne har ju almanackan funnits till. Men jag minns gamla som försummat skaffa almanack. De kunde ju även vara att de ej kunde komma efter någon, di som bodde avsides, och var efter sin tid.

För i tiden skulle di till Hörby, efter almanackan, så efter jul var de ej säkert att där fanns. Bodde di i kyrkbyn, eller så di hörde kyrkklockorna, så visste di ju när de var söndag. Men de har hänt ofta, även i sena tid att folk tagit fel på dagarna. Di har även tagit fel på juldagarna. Så kunde di ju följa med veckodagarna. Omakulle på ny och nedan följde di med månen. Di kunde ju även av någon annan få reda på något. Här fanns folk ända till långt in på 1900-talet som ej riktigt begrep almanackan, åtminstone inte ny och nedan, solens upp och nedgång.

Här har inga vallhjon varit längre från byggd, än di kommit hem, eller åtminstone till byggd om kvätten. Men di gamle hörana, vallhjonerna di fick ju reda sig utan almanack, en del förstod ju inte almanackan. Di hade ju alltid käppar som di avv. vid vallning. På säclana skars en streck för var dag, för söndan skars en streck över di säse. På de sättet höll di reda på veckorna. Här var ju di som var så bakom så di endast kunde följa med dagarna men ingenting mer, om än di såg en almanacka begrep di ingenting.

Almanackan köptes i Flörby. Di som begrep den titta ju i den allt som öftast.
I enkeltare stuges hängde almanackan på fösterproden. Annars förvarades den
på mån hylla, evan på klockan. Den skulle ju vara så den ej blev förkommen.
I den gamla almanackan, som jag minns, där var ju så många tecken, som
ej är nu. Di skulle ju titta efter och följa dem. De har alltid brukats att
sätta märken i almanackan. I den gamla almanackan var väderleksmärken,
och andra märken för var dag. Där var, tvillingarna, den bocken, väduren,
veien, lågen, skytten, fiskarna, vattumannen. Alla hade di någon bemärkelse.
När någon särskild händelse inträffa sattes ett märke vid den dagen.
När nån föddes, dödsfall, resa, nån annan viktig händelse.
Men jag minns i gamla hem, di hade med krita en lång rad med streck
på bjälken i stugan. När di hade varit i väg med en ko, så för att hålla
reda på veckorna till kalvningen skrevs streck.
Gamla leg väl vara på almanackorna, men di yngre har ju förstört
dem. De var ju mest för där stod så många tecken som di om sig ev.
Både i övernaturligt syfte, samt då allt arbete och andra viktiga
händelser skulle göras. Allt sådant finns inte nu, utan om nån
har kvar några minnen från den gamla.

Här är många gamla ännu som tager omskiftet som väderleksuppgifter.
De blir ändring i väderleken vid omskiftet. Om vintern blir de kallare vid nymåne.
Om sommaren när de regnar, skall de bli ändring vid nymåne. Om sådelt, och annat
som har samband med omskiftet har jag besvarat i annan frågelista.
Di gamle hade en säker tro till dessa uppgifter. Ännu finns här di som säger, di
gamla deeken är säkrare än radio. Di som har minne av gamla deeken följer dem.
Här är ingen gammal som kan minnas någon runstav, utan di stora streck som di hade
årrets indelning. De indelades ju i månader. Första vinterhalvåret var från höstdag-
jämning till nyår. Från nyår till vardagjämning andra vinterhalvåret. Då började
sommарhalvåret. Olika månader, jultmånaden, söt månaden. Så är ju vintermånaderna
vår månaden. Ny och nedan, nyårsny, pingstny, skaktmånaden var ju, för i tiden
skaktades då i stor omfattning. De var innan fjernarna flykta.
Di gamle tala om märka väder. De var ju hösten då de är så mörkt, och så nedan.
Så sa di källa nyed de var då de va mörkt och kallt.
Veckoräkning. Di räknar alltid nio veckor mellan nyår och kyndelsmäss.
sju veckor mellan kyndelsmäss och påsk, sju mellan påsk och pingst.
fredning menas tre veckor, räppa, ättchöstaräppa tre veckor innan jul.
vinteräppa, efter jul veckoflek, när di räknar med många veckor.

Året indelades i vinter-tid, "fram-tien" våren, "lägetien" sommaren,
hö-hösten, sä-hösten, "ättehösten" järe-hösten. Ord som utt. om tiderna, vin-
ter-vured, fram-tvured (vår-licht) ät-tehöst-vured, (mörkt) de hier mod ätte-
höst. Naturens växlingar, joren e. tjentli. de e. ju. ti. ä. väura.
När di kunde gå torr-skodda över åkarna var de tid och börja värarbetet.
Kreaturen skulle inte släppas för än efter första sommar-dagen.
Eller när vattnet sjunkit, så kreaturen kunde gå.
Kreaturen kom i regel inte ut för än de börja spräs, lövsprickningen.
Då vattnet blev rent, så kreaturen kunde dricka.
Ett annat märke, då flugorna livades, och lerrensana börja stricka.
Angående arbete på vissa dagar, har jag förut bestert likaså olycksdagar,
eller förkasta dagar, även vidskapelse, och gamla fördomar.
De har jag bestert de skall finnas, en del i Landsmålsarkivet.
Är de något särskilt som bör i frågakomma, kan jag besvara det.
Om andra torsdagen, eller söndagen i månaden, de berodde när de var om-
skifte på ny och nedan. Då skulle botande av alla slag utföras i omhif-
det.

Arbete på viss tid. Ogräs och tistel i säden skulle lukas bort innan mid-
sommars. Höet skulle stäs och rävas innan frentimmersveckan. Potatis-
låken skulle tagas upp vid harsmässe. Tjänare skulle även städjas innan
harsmässan. Hösträgen skulle säas i september.

Tyngliga perioder, Advent, Domsöndagen så väl som alla böndagar gick man
svartklädd i kyrkan, liksom hela advent, till annandag jul. Inga lysningar
förekom i advent, och inga nöjen eller tillställningar av något slag.

Juldagen och Långfredagen har alltid varit de största helgdagarna. Hel och hät-
ten stillhet skulle råda. Desamma var under fastan, inga lysningar förekom
även då gick man svartklädd i kyrkan. Inga gille, eller fester av något slag.
Vårkyrkan skulle göras vid Hyndelasmässan, då var vattnet skarpt.

Jungfru Maria hade kvät i vattnet.

Blev de frost frenatt frös de fyrte nätter efter, då frös bröddarna en.
Vid mid-sommars är järnnätter. Om de som är ömtåligt ej skyddas frys
de bort. Frentimmersveckan har alltid varit känd för väta.

Pings-tregn bärar dålig skörd. Ett gamm. uth. majomånad så nå så gott
som ingen fåragö. Hall vår, varm sommar. Ett gamm. tecken om årets
månader. Sådant vädret är juldagarna skall månaderna bli kommande år.

Januari. Fabiansdagen skulle di hugga gagnsvirke, för inte mask skulle gå i.
 Februari. Kyndelmässan knyda då skulle vindern luda, Blasiedag jakt-dag.
 Apollonia då skulle fiakdonen lagas. Petrus då skulle hänsen börja värja.
 Vårfrudagen, fredagen natt och dag lika lång. Tredje torsdan i för skulle di
 lägga sig i dagsljus. Då var de tid att börja väsarbetet.
 April. Ambras dag var första sämingsdagen. Tiburti första sommardagen.
 Georgi skulle di till häst med ston.
 Maj. Valborg valborgseldar. Erik skulle giva ase Olof kaka Urban alltid
 stormig. Beda dagen skulle di sätta böner.
 Juni. Midssommar med alla hemliga makter och väsen, samt vidakejelse.
 Märkesdagar, som Mari kyrkogång, bebädelседag, alla löndagar, Långfredag,
 Himmelsfärdsdag, Pingst, Trefaldighet, Allhelgona, Domsöndag.
 Juli. Sjusovare-dagen. Augusti. Petri fäng. Larsmässan, då skall alla ormar
 vara i jorden. Rötman slut. Bartholomeus, då är humlet moget. Jakt-dagen helst.
 Sept. Egidie då skall fåren klipplas. Den 8. Marsmässan. den 21. Mattsmässan.
 Okt. Iakobus första vinterdag. Simon Judas då börjar dräketiden.
 Nov. Michelmässan. Nov. Allhelgonatid. Märden. Anders, klipper sin
 hatt där ligger den till före natt. Dec. Anna dagen skall fiaken i blöt.